

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова
Київський університет імені Бориса Грінченка
Українська Академія Акмеологічних Наук
Благодійний фонд сприяння розвитку освіти імені Бориса Грінченка

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ: ЯКІСНИЙ ВИМІР

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції**

28—29 березня 2012 року

Київ — 2012

УДК 378:005.6
ББК 74.580.022я431
С91

Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського університету імені Бориса Грінченка
(Протокол № 3 від 22.03.2012 р.)

За загальною редакцією *В. О. Огнев'юка*,
доктора філософських наук, професора, академіка НАПН України

Редакційна колегія:

В. О. Огнев'юк
В. П. Андрущенко
Л. Л. Хоружа
О. М. Олексюк
О. В. Уваркіна
Н. М. Віннікова

Сучасні стратегії університетської освіти: якісний вимір :
С91 матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (28–29 березня) / М-во освіти
і науки, молоді та спорту України, Київ, ун-т ім. Б. Грінченка та ін. ;
за заг. ред. В. О. Огнев'юка [редкол.: В. О. Огнев'юк, В. П. Андру-
щенко, Л. Л. Хоружа, О. М. Олексюк, О. В. Уваркіна, Н. М. Вінні-
кова]. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. — 980 с.

УДК 378:005.6
ББК 74.580.022я431

© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2012

ЗМІСТ

РОЗДІЛ I. СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ОСВІТИ

<i>Огнев'юк В. О.</i> Університет і суспільство	14
<i>Андрущенко В. П.</i> Любити дитину — плекати духовність	27
<i>Глузман О. В.</i> Тенденції розвитку університетської педагогічної освіти в Україні	35
<i>Гонюкова Л. В., Мартіросян О. І.</i> Проблеми освіти дорослих в Україні в контексті процесів глобалізації та євроінтеграції	42
<i>Кевишас И.</i> Реконструкция педагогического процесса как способ становления личности учащегося	49
<i>Кондратене Р.</i> Взаимосвязь эстетического и художественного опыта учащегося в процессе становления специалиста в вузе	64
<i>Кочурко В. И., Унсович А. Н.</i> Использование дистанционной формы подготовки специалистов (опыт организации в учреждении образования «Барановичский государственный университет»)	75
<i>Морзе Н. В.</i> Яким має бути «розумний» університет у «розумному» суспільстві?	87
<i>Хоружа Л. Л.</i> Наукові школи — основа розвитку сучасного університету	99
<i>Василишина Н. М.</i> Тенденції розвитку міжнародної співпраці українських університетів	106

<i>Гаврилюк А. В.</i> Німецький класичний університет: сучасний стан	112
<i>Грекова Н. В.</i> Національна освіта у контексті формування етносвідомої особистості	117
<i>Жильцов О. Б., Леонт'єва О. В.</i> Портрет першокурсника сучасного університету	122
<i>Заяць Л. І.</i> Становлення університетської освіти у Нідерландах на сучасному етапі	128
<i>Качуріна Л. Є.</i> Роль ноетичного аспекту у розробці сучасної стратегії якісної університетської освіти	134
<i>Кузьменко О. М.</i> Античність: спроба осмислення витоків ідеї університету	139
<i>Марчук А. В.</i> Забезпечення якості вищої освіти у Російській Федерації	142
<i>Процька С. М.</i> Проблема формування загальнокультурної компетенції у студентів класичного університету	148
<i>Ситник О. І.</i> Освіта дорослих: європейський досвід та українські перспективи	154
<i>Терент'єва Н. О.</i> Підготовка наукової еліти в університетах України в умовах нового інформаційного суспільства: проблеми, перспективи	160
<i>Фруктова Я. С.</i> Передумови та проблеми модернізації змісту педагогічної освіти в Україні	168
<i>Шапочкіна О. В.</i> Неформальна освіта як напрям розбудови змісту сучасного університету	177

РОЗДІЛ II. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА

<i>Левітас Ф. Л.</i> Формування сучасних цінностей у процесі викладання історії	183
<i>Митник О. Я.</i> Психолого-педагогічні умови забезпечення конкурентоздатності майбутнього вчителя початкової школи у процесі професійної підготовки	188

<i>Брусенко О. Л.</i> Підготовка майбутніх соціальних педагогів до соціально-педагогічної роботи з ВІЛ-інфікованими	194
<i>Венгловська О. А.</i> Форми підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ на Київщині (50—70-ті рр. ХХ ст.)	202
<i>Волинець К. І.</i> Організація педагогічної практики в умовах неперервності педагогічної освіти в університеті	212
<i>Коваленко Л. В.</i> Специфіка викладання англійської мови студентам заочної форми навчання	221
<i>Козак Л. В.</i> Сучасні підходи до класифікації педагогічних інновацій	227
<i>Корнят В. С.</i> Проблема професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів у педагогічній теорії	233
<i>Мазур Н. П.</i> Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів профільної школи до здійснення моніторингу навчальних досягнень учнів	241
<i>Машталір В. І.</i> Особливості формування професійно важливих якостей учителя фізичної культури	251
<i>Москальова А. С., Саврасова-В'юн Т. О.</i> Громадянська активність старшокласників: психологічна характеристика проявів розвитку	259
<i>Новик І. М.</i> Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичної діяльності	268
<i>Осадча І. В.</i> Нормативно-правове забезпечення як підґрунтя розробки концепції особистості вчителя (80-ті рр. ХХ ст.)	274
<i>Панасенко Е. А.</i> Дослідницькі підходи до організації виховного експерименту у вітчизняній педагогічній науці (1945—1991 рр.)	281
<i>Першко Г. О.</i> Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи в інклюзивному навчальному закладі під час вивчення курсу «Основи інклюзивної освіти»	290

Венгловська О. А., аспірантка, викладач кафедри педагогіки
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, Україна

ФОРМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИХОВАТЕЛІВ І ЗАВІДУВАЧІВ ДОШКІЛЬНИХ УСТАНОВ НА КИЇВЩИНІ (50—70-ті рр. ХХ ст.)

У статті висвітлюються форми підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ у 50—70-х рр. ХХ ст., висновки про що зроблено за результатами вивчення архівних джерел.

Ключові слова: форми підвищення кваліфікації: курси, семінари, науково-практичні конференції, передовий педагогічний досвід, педагогічні класи.

Постановка проблеми. В умовах трансформації та глобалізації українського суспільства актуалізується проблема підвищення кваліфікації педагогічних кадрів, зокрема й для дошкільної освіти. На кожному історичному етапі вимоги до високого фахового рівня вихователів та завідувачів дошкільних навчальних закладів визначаються запитами держави щодо розвитку дітей дошкільного віку. Підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ у 50—70-х рр. ХХ ст. відбувалось відповідно до реалізації рішень з'їздів КПРС та КПУ, постанов, що ухвалювалися ЦК КПРС і Радою Міністрів СРСР, ЦК КПУ і Радою Міністрів УРСР, освітніх реформ (1958, 1973 рр.), що висували нові вимоги до педагогів, в тому числі й до фахівців з дошкільної освіти.

У сучасних умовах неперервної освіти зростають вимоги щодо формування конкурентоспроможного фахівця освітньої галузі. Дошкільна освіта висуває нові вимоги до підготовки кваліфікованих педагогічних кадрів для дошкільних навчальних закладів України. У зв'язку з цим виникає потреба вивчення історико-педагогічного досвіду минулого щодо підвищення кваліфікації вихователів дошкільних установ. Результати історико-педагогічних пошуків стануть доречними в оновленні форм організації післядипломної педагогічної освіти, розробці змісту, підвищення кваліфікації вихователів та керівників дошкільних навчальних закладів.

Мета статті: за результатами аналізу архівних матеріалів, навчальних планів курсів підвищення кваліфікації, звітів інститутів удосконалення кваліфікації вчителів з'ясувати форми підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ у 50—70-х рр. ХХ ст.

Аналіз досліджень. Аналіз наукових, архівних джерел з означеної проблеми дає можливість зробити висновок, що питання підвищення кваліфікації педагогічних кадрів завжди було в центрі уваги вітчизняних науковців.

Так, теоретико-методологічні засади системи підвищення кваліфікації педагогічних кадрів в Україні розроблено В. Бондарем, І. Жерносеком, Л. Даниленко, М. Красовицьким, С. Крисюком, В. Пуцовим та ін. [5, 6—40].

Історико-педагогічний аналіз впливу соціально-економічних чинників на розвиток стратегій підвищення кваліфікації та підготовку педагогічних кадрів у другій половині ХХ ст. репрезентовано в наукових розвідках Г. Іванюк [3, 158—184]. Окремі аспекти підвищення кваліфікації педагогів із дошкільної освіти на різних історичних етапах відображено в дослідженнях І. Улюкаєвої [14, 178—183].

Основний виклад матеріалу. Період 50—70-х рр. ХХ ст. в українській історіографії О. Сухомлинська відносить до етапу розвитку педагогічної думки у змаганнях за демократичний розвиток [13, 66].

Початок його означили зміни у суспільному, економічному, політичному житті радянської держави та прийняття Закону «Про зміцнення зв'язку школи з життям і про подальший розвиток системи народної освіти в Українській РСР» (1959 р.). Освітня реформа була визначальною щодо оновлення змісту дошкільного виховання. На часі була розробка нової програми виховання дітей у дитячому садку. Реалізація в практиці «Програми виховання в дитячому садку» зумовила потребу в оновленні змісту і форм підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ. Курсова перепідготовка педагогів із дошкільної освіти спрямовувалася на засвоєння ними основних завдань виховання і навчання дітей дошкільного віку в оновленій соціально-економічній період. Оволодіння новими формами і методами роботи з дітьми в Україні загалом зумовлювало нову якість виховання дошкільників.

Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів забезпечувалось обласними інститутами вдосконалення кваліфікації вчителів. У змісті підготовки відбувався взаємозв'язок ідейного, навчально-методичного, психолого-педагогічного рівнів педагогів дошкільних установ, що здійснювався під час організації різних форм роботи (*схема 1*).

У 1958-му — 60-х рр. інститути вдосконалення кваліфікації вчителів планували свою роботу відповідно до рішень з'їздів, Пленумів ЦК КПРС і ЦК КПУ. Основними напрямками роботи інститутів щодо підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів дошкільних установ були «забезпечення високої ефективності системи підвищення ідейного, наукового рівня та педагогічної майстерності працівників дитячих дошкільних установ; вивчення, узагальнення, широкого показу і активного впровадження передового педагогічного досвіду у роботу вихователів дошкільних дитячих установ» [7, арк. 2].

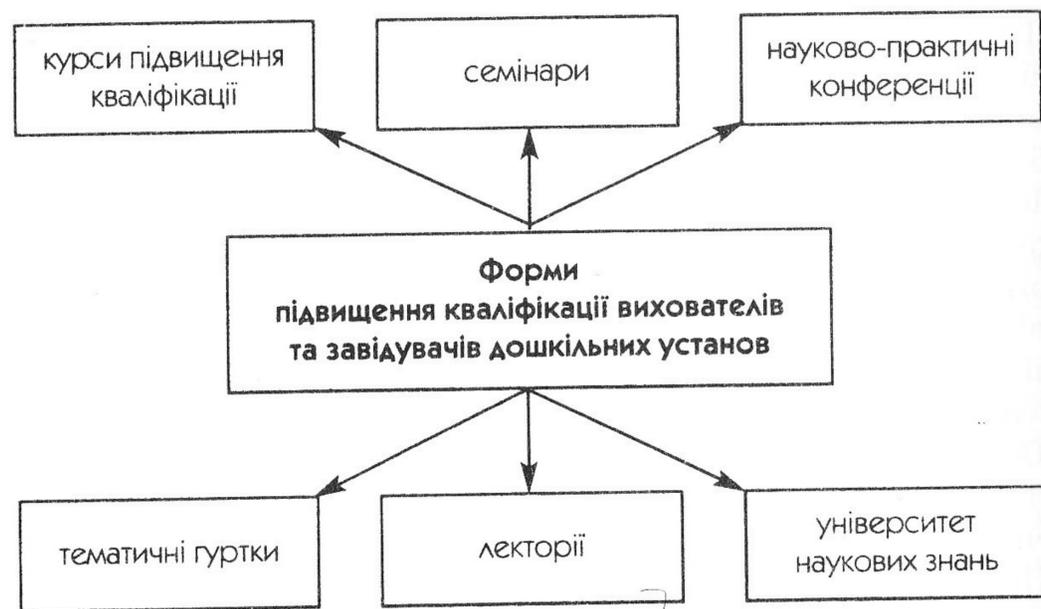

Схема 1. Форми підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів дошкільних установ (50–60-ті рр. ХХ ст.)

У даний історико-педагогічний період простежується пріоритет партійно-державного керівництва загалом освітою і підвищенням кваліфікації зокрема. Спостерігався значний інтерес державних органів влади до підвищення кваліфікації працівників дошкільних установ, державні завдання мала здійснювати нова генерація педагогів. Питання про підвищення кваліфікації та підготовку педагогів до реалізації нових програм неодноразово заслуховувалось на колегіях Міністерства освіти УРСР та Міністерства освіти СРСР. Відповідно до рішень, що ухвалювались на колегіях, відбувалася організаційна робота на місцях: розроблялися плани підвищення кваліфікації, графіки проведення курсів та семінарів [2, арк. 70].

Наприкінці 50-х — на початку 60-х рр. в Україні спостерігалось швидке зростання мережі дошкільних установ. Цьому сприяла прийнята 21 травня 1959 р. ЦК КПРС і Радою Міністрів СРСР постанова «Про заходи по дальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку». В Українській республіці аналогічну постанову було прийнято ЦК КПУ і Радою Міністрів УРСР 19 червня 1959 р. [6, 1–3]. Документ наголошував на необхідності розширення мережі дошкільних установ, створення нового типу дошкільної установи — об'єднаної дошкільної дитячої установи (ясла-садок), підготовки кваліфікованих кадрів для роботи у них. Стрімкий розвиток мережі дошкільних установ у містах і селах Української РСР потребував кваліфікованих завідувачів та вихо-

вателів, які реалізовували б на практиці запити держави щодо освіти дітей дошкільного віку. Особливо відчувалась їх нестача у сільській місцевості. Тому органами управління освітою для підготовки вихователів у сільській місцевості Київщини було організовано місячні курси. Така форма роботи сприяла підвищенню ідейного, методичного та наукового рівня вихователів сільських дошкільних установ.

Результати аналізу архівних джерел засвідчують, що у 1959 р. на місячних курсах було здійснено навчання 2657 колгоспниць [1, арк. 7]. Часто початкову педагогічну підготовку здійснювали для колгоспної молоді, яка повинна була працювати у сезонних дитячих садках.

Значну роботу щодо підвищення кваліфікації вихователів і завідувачих дошкільних установ м. Києва та Київської області здійснювали Київський міський інститут удосконалення кваліфікації вчителів та Київський обласний інститут удосконалення кваліфікації вчителів.

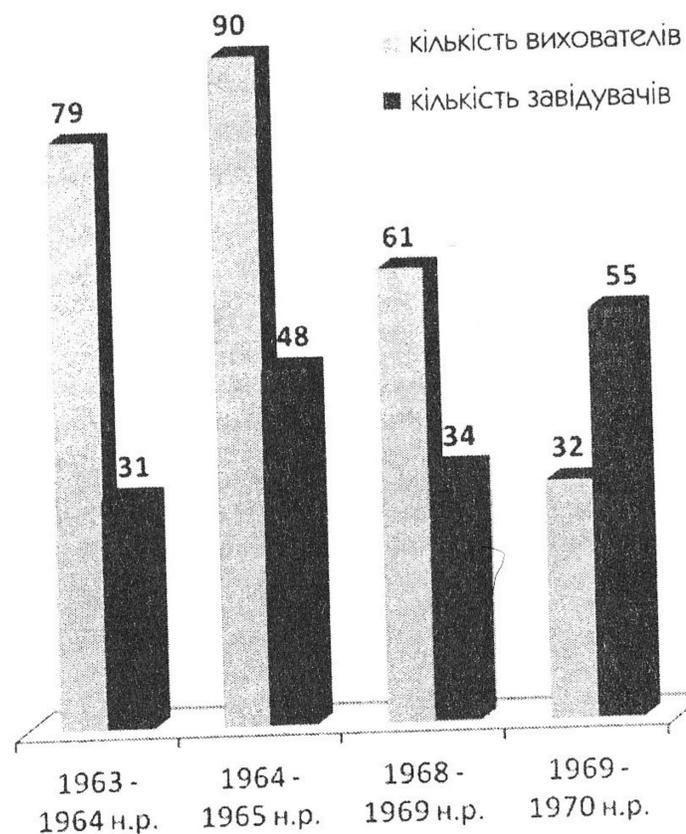
Названі інститути здійснювали підвищення кваліфікації працівників дошкільних дитячих установ за різними категоріями, а саме: завідувачів дошкільних установ, вихователів, сестер-вихователів дитячих садків.

За результатами аналізу річних звітів Київського міського інституту удосконалення кваліфікації вчителів у період із 1963 по 1970 р. нами з'ясовано, що впродовж даного періоду в інституті було організовано різні форми підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів дошкільних установ. У процесі навчання вихователі та завідувачі мали можливість ознайомлюватись із науковими досягненнями теорії і практики дошкільного виховання, передовим педагогічним досвідом роботи кращих педагогів дошкільних установ міста м. Києва та області, удосконалювали особисту педагогічну майстерність [7; 8; 9; 10].

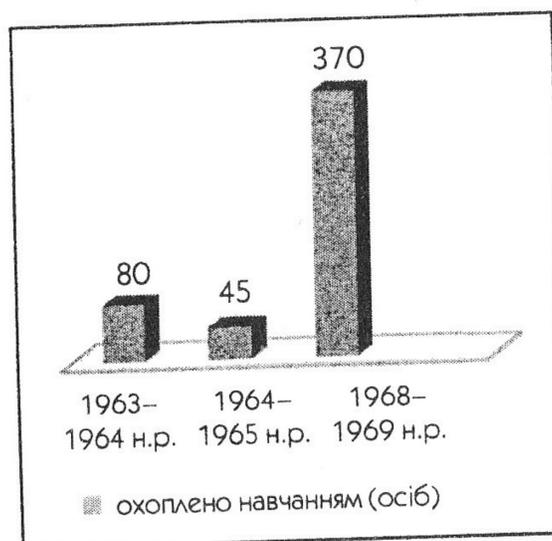
Так, в означений період Київським міським інститутом удосконалення кваліфікації вчителів було проведено значну роботу щодо підвищення кваліфікації педагогічних працівників дошкільних установ м. Києва. Загалом протягом досліджуваного періоду вихователі й завідувачі дошкільних установ взяли участь у таких формах роботи, як курсова підготовка, науково-практичні конференції, семінари, групові та індивідуальні консультації, ознайомлення з діяльністю авторів передового педагогічного досвіду, навчання в університеті наукових знань тощо [7, арк. 55–61; 8, арк. 36–45; 9, арк. 78–84; 10, арк. 17–30].

У діаграмах 1, 2, 3 подано кількісні показники охоплення педагогічних працівників дошкільної освіти м. Києва різними формами підвищення кваліфікації.

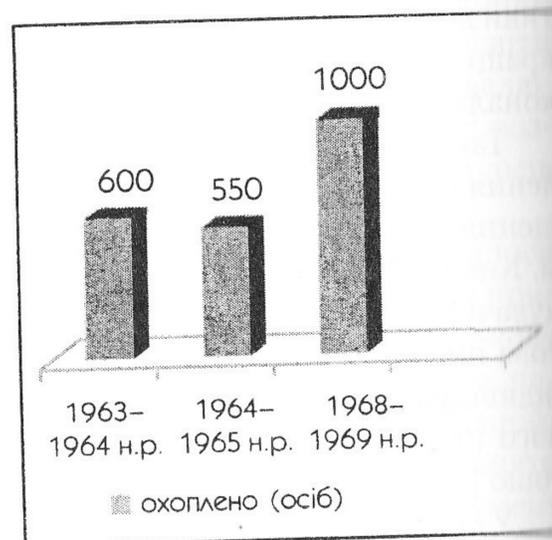
Значна робота щодо підвищення кваліфікації працівників дошкільних установ проводилась і Київським обласним інститутом удосконалення кваліфікації вчителів. Вихователі та завідувачі брали участь

Діаграма 1. Підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ у процесі курсової підготовки

Діаграма 2. Підвищення кваліфікації педагогічних кадрів дошкільної освіти в Університеті наукових знань

Діаграма 3. Участь вихователів і завідувачів дошкільних установ м. Києва у науково-практичних конференціях

як у традиційних формах підвищення кваліфікації: курсовій перепідготовці, обласних семінарах та науково-практичних конференціях, групових та індивідуальних консультаціях, — так і в нетрадиційних: університети наукових знань (для педагогів приміської зони), спільних заходах Київського обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів і Київського державного педагогічного інституту імені О. М. Горького, педагогічних читань, видання збірок із досвідом роботи кращих вихователів дошкільних установ, організації педагогічних виставок, створення шкіл передового педагогічного досвіду тощо [11, арк. 51–75].

Методисти кабінетів дошкільного виховання інститутів підвищення кваліфікації вчителів вивчали, узагальнювали передовий педагогічний досвід роботи кращих дитячих садків. Ознайомлення вихователів із досвідом роботи авторів передового педагогічного досвіду відбувалось на науково-практичних конференціях, семінарах, засіданнях методичних об'єднань, через публікації у фахових виданнях.

Так, наприклад, із досвідом роботи вихователів дитячих садків м. Макарова, с. Тарасівки, м. Боярки, м. Кагарлика Київської області можна було ознайомитись на шпальтах журналу «Дошкільне виховання» за 1964–1965 рр. [12, арк. 15].

Забезпечення дошкільних установ республіки педагогічними кадрами з 1966/1967 н.р. Міністерством освіти Української РСР на базі середніх загальноосвітніх закладів було організовано через роботу педагогічних класів. Організація навчального процесу в новостворених класах здійснювалась за програмами педагогічних училищ. Графік навчального процесу розподілявся таким чином: теоретична підготовка — 33 тижні; практична підготовка в дошкільних установах — 2 тижні; екзаменаційна сесія — 2 тижні [4, арк. 2].

У процесі навчання учні засвоювали знання з таких навчальних дисциплін, як «Історія КПРС», «Анатомія, фізіологія та гігієна дітей дошкільного віку», «Психологія (загальна і дитяча)», «Дошкільна педагогіка», «Методика розвитку мови», «Методика ознайомлення дітей з природою», «Методика формування елементарних математичних уявлень», «Образотворча діяльність в дитячому садку», «Методика музичного виховання в дитячому садку», «Методика фізичного виховання в дитячому садку», «Практичні роботи учнів із ручної праці» [4, арк. 1, 2]. Така форма підготовки дошкільних працівників до роботи з дітьми дошкільного віку частково сприяла вирішенню питань щодо забезпечення дошкільних установ фахівцями.

Функціонували педагогічні класи у м. Києві впродовж трьох років. У 1971 р. їх діяльність було припинено у зв'язку з тим, що відпала гостра

проблема кадрового забезпечення дитячих садків. Педагогічний інститут ім. О. М. Горького у повній мірі задовольняв потреби дошкільних установ у кваліфікованих кадрах.

Курс на науково-технічний прогрес у 1970-х рр. актуалізував нові соціально-економічні умови розвитку суспільного дошкільного виховання. Підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дитячих садків при інститутах удосконалення кваліфікації вчителів відбувалось відповідно до постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої загальноосвітньої школи», постанови ЦК КПУ від 20 червня 1968 р. «Про підготовку і виховання учительських кадрів в Українській РСР», наказу міністра освіти УРСР від 14 квітня 1968 р. «Про підготовку і перепідготовку педагогічних кадрів у зв'язку з переходом шкіл на новий навчальний план й програми» та наказу міністра освіти УРСР від 26 листопада 1968 р. № 241 «Про перепідготовку керівних кадрів шкіл і відділів народної освіти Української РСР» [10, арк. 7].

Підвищення кваліфікації педагогів дошкільних установ забезпечувалось переважно інститутами підвищення кваліфікації вчителів. Робота проводилась із різними категоріями працівників дошкільних установ: вихователями, сестрами-вихователями, музичними керівниками, працівниками опорних дитячих садків, шкіл передового педагогічного досвіду, інспекторами і методистами.

Для проведення лекцій запрошувалися досвідчені педагоги, викладачі педагогічних інститутів та педагогічних училищ, працівники Міністерства освіти Української РСР. Курси та семінари проводилися за навчальними планами та програмами, затвердженими Міністерством освіти УРСР [2, арк. 82].

Як засвідчила практика, ефективною формою підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів дошкільних установ стала робота шкіл передового педагогічного досвіду та опорних дошкільних установ. За даними архівних матеріалів станом на 1971 р. в Україні існувало понад 500 шкіл передового педагогічного досвіду та 700 опорних дошкільних установ [2, арк. 83].

На базі опорних дошкільних установ впроваджувалися різні форми підвищення фахової майстерності педагогів: методичні об'єднання для різних категорій педагогічних працівників дошкільних установ, лекції, демонстрація навчальних фільмів, ознайомлення з новинками фахової літератури, відкриті заняття [2, арк. 84].

На початок 1970-х рр. в Українській РСР сформувалась така організаційна структура підвищення кваліфікації педагогічних кадрів — Центральный інститут удосконалення кваліфікації вчителів, міські та

обласні інститути підвищення кваліфікації вчителів, районні методичні кабінети. Відповідно до даної структури розмежовувались функції названих інституцій. Так, наприклад, завідувачі та методисти кабінетів дошкільного виховання обласних інститутів удосконалення кваліфікації вчителів, інспектори з дошкільного виховання районних, міських та обласних відділів народної освіти, керівники методичних об'єднань, завідувачі санаторних дитячих установ проходили підвищення кваліфікації при Центральному інституті удосконалення кваліфікації вчителів [2, арк. 81].

У 1971/1972 н.р. в практику роботи інститутів підвищення кваліфікації вчителів було введено очно-заочну форму курсової перепідготовки працівників дошкільних закладів. Така організація підвищення кваліфікації сприяла тому, що вихователі для підвищення особистої фахової майстерності повинні були займатися самоосвітою, що була необхідною складовою підвищення кваліфікації.

У 1970 р. Республіканським навчально-методичним кабінетом дошкільного виховання було розроблено програму самоосвіти, що була спрямована на підвищення наукового, методичного, фахового, культурного рівня працівників дошкільних установ [2, арк. 87].

Аналіз архівних матеріалів, звітів інститутів удосконалення кваліфікації вчителів показав, що:

- підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів дошкільних установ відбулося відповідно до положень партійних органів, резолюцій з'їздів КПРС та КПУ; курсова перепідготовка педагогів із дошкільної освіти Київщини здійснювалась у контексті загальнодержавних підходів;
- домінуючими формами підвищення кваліфікації фахівців із дошкільної освіти були такі: курсова перепідготовка, семінари, науково-практичні конференції, лекторії, університети наукових знань, групові та індивідуальні консультації, самоосвіта тощо;
- зміст підвищення кваліфікації вихователів та завідувачів змінювався відповідно до викликів соціально-економічного суспільства та був уніфікований відповідно до запитів суспільства.

Висновок. Досліджуваний історико-педагогічний період (50—70-ті рр. ХХ ст.) характеризується оновленням змісту та форм підвищення кваліфікації вихователів і завідувачів дошкільних установ. Проте в змісті загалом не враховувались запити та потреби на освіту особистості через уніфікацію змісту освіти, інституалізацію її, що особливо простежувалось в даний період.

Професійна підготовка педагогів дошкільної освіти здійснюється відповідно до виконання завдань реформування галузі. У запропонова-

ній статті зроблено спробу з'ясувати форми підвищення кваліфікації педагогів із дошкільної освіти. Перспективним напрямом дослідження залишається питання підвищення кваліфікації різних категорій педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів на сучасному етапі, уточнення педагогічних умов модернізації технологій, освітніх програм у системі післядипломної освіти.

ДЖЕРЕЛА

1. Доповідні записки відділу до Ради Міністрів УРСР та ЦК КП України (з питань) про стан та заходи поліпшення роботи в дитячих установах по дошкільному вихованню // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 3250. — 217 арк.
2. Доповідні записки і довідки до Ради Міністрів УРСР та листування з Міністерством освіти УРСР з питань роботи дошкільних закладів / Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 8037. — 92 арк.
3. Іванюк Г. І. Соціально-педагогічні засади розвитку сільської школи в Україні (1958—2000 рр.) : [моногр.] / Г. І. Іванюк. — К. : Пед. думка, 2007. — 408 с.
4. Навчальний план річних педагогічних класів по підготовці вихователів дошкільних закладів на 1966 рік // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 5196. — 15 арк.
5. Повышение квалификации педагогических кадров / [под ред. И. Ф. Жерносека, М. Ю. Красовицкого, С. В. Крисюка]. — К., 1992. — С. 6—40.
6. Про заходи по дальшому розвитку дитячих дошкільних закладів, поліпшенню виховання і медичного обслуговування дітей дошкільного віку // Дошкільне виховання. — 1959. — № 7. — С. 1—3.
7. Річний звіт про роботу Київського міського інституту вдосконалення кваліфікації вчителів за 1963—1964 н.р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 4303. — 64 арк.
8. Річний звіт про роботу Київського міського інституту вдосконалення кваліфікації вчителів за 1964—1965 н.р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 4616. — 47 арк.
9. Річний звіт про роботу Київського міського інституту вдосконалення кваліфікації вчителів у 1968—1969 н.р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 6946. — 86 арк.
10. Річний звіт про роботу Київського міського інституту вдосконалення кваліфікації вчителів за 1969—1970 н.р. // Центральний державний архів

вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 7425. — 140 арк.

11. Річний звіт про роботу Київського обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів за 1969—1970 н.р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 7426. — 205 арк.

12. Річний звіт про роботу Київського обласного інституту вдосконалення кваліфікації вчителів за 1964—1965 н.р. // Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. — Ф. 166. — Оп. 15. — Спр. 4615. — 160 арк.

13. Сухомлинська В. О. Історико-педагогічний процес: нові підходи до загальних проблем / О. В. Сухомлинська. — К. : А.П.Н., 2003. — 68 с.

14. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні : навч. посіб. / І. Г. Улюкаєва. — 2-ге вид., доп. — Донецьк : ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2008. — 231 с.

В статье описаны формы повышения квалификации воспитателей и заведующих дошкольными учреждениями в 50—70-х гг. XX в. на основе результатов изучения архивных материалов.

Ключевые слова: *формы повышения квалификации: курсы, семинары, научно-практические конференции, передовой педагогический опыт, педагогические классы.*

In this article the results of the study of archival sources highlight features of training of pre-schools educators and managers in 50—70s of the XXth century.

Key words: *training, forms of training: courses, seminars, scientific conferences, advanced teaching experience, teaching classes.*